

Fodor István szerémi püspök elveszett könyvtárának egyik kötete: Nicolaus de Mirabilibus De providentiájának prágai kézirat.* Ábel Jenő 1886-ban egy bécsi kézirat alapján (ÖNB, Cod. 1566) közölte Nicolaus de Mirabilibus utolsó ismert művének, a *De providentiának* (vagy *De praedestinatione*) a szövegét,¹ amely Keresztelő Szt. János ünnepén, 1493. június 24-én II. Ulászló király jelenlétében Budán elmondott ünnepi prédikációjának a bővebb kifejtése. Habár Ábel és később Banfi Florio is csak erről a bécsi kézíratról tudott, fennmaradt egy prágai kézirat is, amelyet először az érseki káptalan katalógusának összeírásakor Antonín Podlaha említett 1922-ben.² A kézirat három nyomtatott könyvvel van egybekötve (*Knihovna pražské metropolitní kapituly*, Cod. 1690 Adlig. ad Inc. C 122).³ Az amúgy sem túl bőséges hazai és nemzetközi szakirodalom⁴ talán azért sem foglalkozott a kódexszel – annak ellenére, hogy Kristeller és Kaeppeli is megemlíti⁵ – mert a teológiai és filozófiai fejtegetések tartalmilag nem különböznek a bécsi kézírattól. Azonban a magyar irodalom- és kultúrtörténet számára, ha nem is óriási jelentőségű, de legalábbis kézzelfogható újdonságot nyújthat a bevezető szöveg legfontosabb eltérése a bécsi verzióhoz képest. A prágai kéziratot ugyanis nem Johann von Schellenberg cseh királyi kancellárnak, hanem Nagylucesei Fodor István szerémi püspöknek ajánlotta Nicolaus.⁶ A bécsi kézíratról tudjuk, hogy másolója 1493. augusztus 21-én készült el vele. Sajnos épp az utolsó lap hiányzik a prágai változattól (a XVIII. fejezet „Stante igitur exploratissimo naturae cursu” félmondattal szakad meg), így a másolás időpontjáról vagy körülményeiről egyelőre nem tudunk semmi biztosat. Viszont a prágai kódex javításainak jellege alapján feltételezhető, hogy ez a szöveg az eredeti autográf kézirat, amelyet a mű bevezetőjének szövegtelése is valószínűsít.

A bécsi kéziratban azt írja, hogy az ünnepi prédikációt néhány prelátus kérésére dolgozta ki írásban (és így ezt ajánlotta Schellenbergnek), míg a prágai kéziratban nem csak úgy általánosságban említi főpapokat, hanem azt állítja, hogy István szerémi püspök kérésére – mintegy neki személyesen – írta le és fejtette ki a prédikációt. Ezért gyanítható, hogy eredetileg Fodor Istvánnak

* A szerző az MTA-ELTE Humanizmus Kelet-Közép-Európában, Lendület Kutatócsoport tudományos munkatársa. Kiss Farkas Gábornak külön köszönettel tartozom a tanulmány megírásában nyújtott segítségéért.

¹ FRAKNÓI Vilmos, ÁBEL Jenő, *Két magyarországi egyházi író a XV. századból, Andreas Panninius, Nicolaus de Mirabilibus*, Bp., M. T. Akadémia, 1886 (Irodalomtörténeti Emlékek, 1).

² ÁBEL 1886, i. m. XLIV. BANFI, Florio, *Fra Niccolò de Mirabili O. P. reggente dello studio di S. Maria Novella di Firenze*, Firenze, Convento S. Maria Novella, 1937, 14. *Soupis rukopisu knihovny metropolitní kapitoly Pražské*, szerk. Antonín Podlaha, Prága, Česká akademie věd a umění, 1922 (*Soupis rukopisů knihoven a archivů zemí českých, jakož i rukopisných bohemik mimočeských*, 4), II, 575.

³ 1) LILIUS, Zacharius, *De gloria et gaudiis beatorum*, Velence, Simon Papiensis, 1501; 2) MANTUANUS, Baptista, *De patientia*, Bazel, Johann Bergmann de Olpe, 1499 (GW 03307); 3) DE PARADISO, Jacobus (vagy de Jüterbog, de Clusa, de Erfordia), *Tractatus peroptimus de animabus exutis a corporibus*, [Nürnberg, Georg Stuchs, c. 1497], (GW M10829). *Catalogus incunabulorum, quae in bibliotheca capituli metropolitani Pragensis asservantur*, szerk. Antonín Podlaha, Prága, 1926, 41.

⁴ Lásd pl. EDELHEIT, Amos, *Scholastic Florence, Moral Psychology in the Quattrocento*, Leiden, Boston, Brill, 2014, 27–31.

⁵ *Supplementum ficinianum*, szerk. Paul Oskar Kristeller, Firenze, Olschki, 1973, II, 347; KAEPEL, Thomas, *Scriptores ordinis praedicatorum medii aevi*, Róma, Polyglotta Vaticana, 1980, III, 179.

⁶ Itt megemlítenéd, hogy Bonfini szerint, miután 1490-ben Miksa visszafoglalta Bécset, II. Ulászló augusztus végén Johann von Schellenberget és Fodor Istvánt küldte Miksához követségbe. BONFINI, Antonio, *Rerum Ungaricarum decades*, IV.10. 62–66.

szánta a művét. A bécsi kézirat szövegváltozata is érthető így, hiszen nem lett volna túl elegáns, ha a szerémi püspökre hivatkozva dedikálja aztán könyvét a kancellárnak. Mivel Fodor István csak 1494. április 5-én halt meg,⁷ ezért szinte biztos, hogy a humanista műveltségéért és tudományokban való jártasságáért is oly tisztelt püspökhöz eljutott a kézirat. Így pedig elveszett könyvtára – amelyből idáig csupán Frontinus *Strategematicon*ját (OSZK, Cod. Lat. 444) sikerült azonosítani⁸ – most egy újabb kötettel, Nicolaus de Mirabilibus *De providentiájával* bővíthető.

A prágai kézirat elejének átírásakor az u-v használatát modernizáltuk:

Frater Nicolaus ex Mirabilibus natus Colosvariensis ordinis predicatorum theologie professor, ac heretice pravitatis inquisitor per universum dominium Serenissimi Regis Hungarie. Ad Reverendissimum patrem et dominum D. Stephanum episcopum Sirimensem.⁹

Optavit nuper reverendissima tua paternitas ut eum sermonem quem de eterna dei predestinatione electioneque, in nativitate divi Johannis baptiste coram Serenissimo nostro principe Wladislao pientissimo Rege Hungarie Bohemieque etc. ex tempore pronunciaveram, scriptis ut memorie commendarem. Res profecto hec etsi per se quidem difficillima sit, mihi tamen propter quotidianam theologie lectionis¹⁰ professionem, reique familiaris innumeras pene curas diffitior redditur. Postea enim quum fratrum electione factus sum pauperum non tam prior, quam procurator, nihil quodammodo temporis pro scribendis eiuscemodi subtilitatibus mihi relictum est. Nichilominus tam prestantissime tue paternitatis desiderio non obsequi turpissimum videbatur, presertim cum dudum fuerim mei erga te animj ostendendi cupidissimus, scilicet hanc provinciam, quam pro Reverendissima patre¹¹ libentissime suscepi,¹² dudum ad finem usque conduxissem, nisi adversa pridem intercessisset valetudo, que hucusque me cohibuit. Si igitur tue de me spei atque opinioni hac in re satisfactum irj continget, res gratissima mihi erit, sin autem excuset, precor, et rei quam maxima difficultas, que summos eciam theologos hucusque defatigavit, et ea quotidiana¹³ sollicitudo, qua nascentem erigere¹⁴ conarer bibliothecam.

Innentől kezdve a prágai kézirat szövege – jelentéktelen eltéréseken kívül – megegyezik a bécsi kézirat szövegével.

MOLNÁR DÁVID

⁷ *Uo.*, V.3.145.

⁸ KULCSÁR Péter, *Három epigramma 1487-ből = Irodalomtudományi Közlemények*, 100(1996), 316.

⁹ A cím rubrummal van írva.

¹⁰ A „lectionis” interlineáris betoldás.

¹¹ A „pro reverendissima patre” interlineáris betoldás.

¹² A „suscepi” lapszéli betoldás.

¹³ A „quotidiana” lapszéli betoldás.

¹⁴ Az „erigere” interlineáris betoldás.